

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Tiina Tuominiemi

TITLE Vanhassako vara parempi

YEAR 2024

VERSION Author accepted manuscript

CITATION Tuominiemi, T. (2024). Vanhassako vara parempi. Puheenvuoro. Turun sanomat 10.8.2024.
<https://www.ts.fi/puheenvuorot/6402481>

Vanhassako vara parempi?

Vanhojen satujen sopivuudesta nykyajan lapsille kirjoitetaan usein eri medioissa. Satugenren klassikoissa Perrault'sta Grimmeihin on kritisoitu ahdasta ja passiivista naiskuvaa, tarinoiden väkivaltaisuutta sekä ontuvia moraalisia opetuksia. On jo sinänsä kiinnostavaa pohtia, miksi vanhoja satuja alkuperäisessä muodossaan ylipäätään pitäisi lukea lapsille, kun vastaavaa vaatimusta ei esitetä muillakaan kulttuurin aloilla. Onko niin, että psykologi Bettelheimin kirjoitukset 1970-luvulta klassisten satujen terapeutisesta voimasta elävät sitkeästi? Tai ehkä niin, että kansanperinne ja lastensadut ovat kivettyneet kulttuurin monumenteiksi? Kiinnostava vertailukohta tälle kysymykselle löytyy 1690-luvun Ranskasta, jossa Charles Perrault kirjoitti kuuluisan satukokoelmansa *Hanhiemon satuja* (*Histoires ou Contes du temps passé. Avec des Moralités* 1697, suom. Tyyni Haapanen-Tallgren 1922). Kokoelma on eurooppalaisen satuperinteen klassikkoteos, ja se käsittelee hyvin samankaltaista kysymystä: Mikä arvo on vanhoilla tarinoilla?

Perrault'n satukokoelma käsittää kahdeksan satua (*Metsän nukkuva prinsessa* (so. *Ruusunen*), *Punahilkka*, *Siniparta*, *Saapasjalkakissa*, *Hengetär*, *Tuhkimo*, *Riquet Töyhtöpää* ja *Peukaloinen*). Toisin kuin usein luullaan, niitä ei kirjoitusajankohtanaan ollut tarkoitettu lapsille, vaan kirjallisesti sivistyneelle yläluokalle. Kokoelman oikea syntykonteksti on vaiheikkaassa klassisoivien ja modernien välisessä kiistassa, jossa modernit kyseenalaistivat antiikin kirjallisuuden esikuvallisuuden. Perrault oli kiistan johtohahmoja ja modernin kannattaja. Hän tarttui 1690-luvun uuteen muotigenreen, satuun, osoittaakseen, että jokainen aikakausi tarvitsee omat tarinansa.

Perrault'n sadut sekoitetaan usein Grimmin satuihin, joissa toki seikkailevat samannimiset hahmot, mutta jotka ovat kovin erilaisia. Perrault'n saduissa meitä epäilyttää niiden erikoinen moraalittomuus. Paha kun ei aina saa palkkaansa, eikä hyvyyttä palkita. Hätkähdyttävän esimerkki lienee Punahilkka, jonka susi syö sadun päätteeksi suihinsa. Ruususta taas on moitittu passiivisuudesta. Hänhän vain nukkuu ja odottaa prinssin suudelmaa, joka järjestää kaiken. Paitsi Perrault'n sadussa, jossa pusu moiskahtaa jo tarinan puolivälissä. Siitä painajainen vasta alkaa, sillä Ruususen anoppi on jättiläisten sukua. Prinssin poissa ollessa tämä tahtoo syödä omat lapsenlapsensa ja määrää Ruususen heitettäväksi käärmeitä kuhisevaan kattilaan, jonne putoaakin itse. Satujen näennäisen kansanomaisuuden rinnalla kulkee tiheä viittausten verkosto, joka vihjaa milloin antiikin auktoreihin, kuten Vergiliukseen, milloin Perrault'n aikalaisiin, esimerkiksi novellisti Marie-Jeanne Lhéritier de Villandoniin. Perrault'sta antiikin tarinat eivät vastaa 1600-luvun tarpeisiin sen paremmin kuin kansansadutkaan, joita molempia hän käsittelee viittausten avulla ironisesti.

Perrault'n sadut nojaavat voimakkaasti *galantin* estetiikkaan. Kyse on sivistyneen ja hienostuneen ihmisen ihanteesta, joka 1600-luvulla määriteltiin kiinnostavasti suhteessa kielenkäyttöön. Sen tulee olla kepeää muttei kevytmielistä, yksinkertaista ja selkeää muttei yksioikoista. Osoittelevuus ja saarnaaminen ovat sille vierasta. Perrault'n sadut ovatkin galantin tyylin täysosuma, ja olisi virhe arvioida niitä käytösmaalleina. Ne eivät kehota valehtelemaan kuin Saapasjalkakissa tai tyytymään seuraamaan tapahtumia sivusta suu auki kuin mylläripoika. Sen sijaan ne näyttävät, mitä tapahtuu, kun vastassa on taitava kielenkäyttäjä. Joka ei osaa pitää varaansa, jää häviölle, olipa hän aatelialta tai rahvasta. Jakolinja ei kulje naisten ja miesten, saati köyhien ja rikkaiden välillä. Vedenjakajana on kyky käyttää kieltä tarkoituksenmukaisesti ja omaksi edukseen. Saduissa onnistutaan puhelahjojen ansiosta ja epäonnistutaan niiden puuttuessa, mikä resonoi aikakauden poliittisen ja kulttuurisen elämän kanssa.

Perrault'n satujen opetus onkin lopulta tämä: kun vanhat tarinat lakkaavat puhuttelemasta, on luotava uusia.